

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ**

Υπεύθυνη τμήματος Ιστορίας: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΡΗΣΤΑΚΗ
Επιμέλεια Διαγωνίσματος: ΜΙΑΤΟΣ ΣΥΡΜΟΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α. Ορεινοί

Μέσα στην εθνοσυνέλευση του 1862 - 4 συγκροτήθηκαν οι πυρήνες των δύο μεγάλων παρατάξεων, των πεδινών και των ορεινών, όπως ονομάστηκαν. Οι ορεινοί απαρτίστηκαν από διάφορες ομάδες (υπό τον Δ. Γρίβα και τον Κ. Κανάρη) με κοινό στόχο την αντίσταση στην πολιτική των πεδινών. Βρήκαν υποστηρικτές μεταξύ των μικροκαλλιεργητών, των κτηνοτρόφων, των εμπόρων και των πλοιοκτητών. Ο λαός συμμετείχε ενεργά στη συγκρότηση αυτής της παράταξης.

β. κόμμα Θεοτόκη

Το κόμμα του Γ. Θεοτόκη ήταν πιο μετριοπαθές από τα αντιβενιζελικά κόμματα και ζητούσε να διορθώσει αυτά που θεωρούσε λάθη των Φιλελευθέρων. Συμφωνούσε με την πάση θυσία αύξηση των εξοπλισμών και ζητούσε φορολογικές ελαφρύνσεις για τους μικροεισοδηματίες. Από το κίνημα στο Γουδί έως τη συνταγματική κρίση του 1915, μεταξύ των αντιβενιζελικών κομμάτων το θεοτοκικό κόμμα είχε τη μεγαλύτερη εκλογική βάση, και έτσι αποτέλεσε τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών.

γ. ΕΑΠ

Η ελληνική κυβέρνηση, μπροστά στο τεράστιο έργο της περίθαλψης και αποκατάστασης των προσφύγων που έπρεπε να αναλάβει, ζήτησε τη βοήθεια της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ). Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, το Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ), με έδρα την Αθήνα. Βασική αποστολή της ήταν να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση. Η ΕΑΠ λειτούργησε μέχρι το τέλος του 1930. Με ειδική σύμβαση μεταβίβασε στο Ελληνικό Δημόσιο την περιουσία της, καθώς και τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει απέναντι στους πρόσφυγες.

ΘΕΜΑ Α2

1.Ε

2.Α

3.ΣΤ

4.Η

5.Β

ΘΕΜΑ Β1

Το πρώτο διάστημα, οι περισσότεροι πρόσφυγες ανέχονταν τις αντίξοες συνθήκες διαβίωσης, θεωρώντας προσωρινή την παραμονή τους στην Ελλάδα. Πίστευαν ότι δεν θα αργήσει η μέρα της επιστροφής. Η αίσθηση αυτής της προσωρινότητας καθυστερούσε, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, την κοινωνική και οικονομική τους ένταξη και την ταύτισή τους με το γηγενή πληθυσμό. Μετά την υπογραφή της Σύμβασης της Λοζάνης, οι πρόσφυγες άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι το όνειρο της επιστροφής δεν επρόκειτο να πραγματοποιηθεί. Στόχος τους τώρα έγινε η βελτίωση των συνθηκών της ζωής τους και η ενσωμάτωση στη νέα πατρίδα.

Όταν έγινε γνωστή η υπογραφή της Σύμβασης και οι όροι της, οι πρόσφυγες που βρίσκονταν στην Ελλάδα αντέδρασαν έντονα. Σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας συγκρότησαν συλλαλητήρια, διατρανώνοντας την απόφασή τους να εμποδίσουν την εφαρμογή της. Η πραγματικότητα όμως, όπως είχε διαμορφωθεί μετά την έξοδο χιλιάδων Ελλήνων από τις πατρογονικές εστίες τους και την άρνηση της Τουρκίας να δεχτεί την επιστροφή τους, ανάγκασε την ελληνική αντιπροσωπεία να συμφωνήσει. Εξάλλου η υπογραφή της Σύμβασης υποβοηθούσε τις βλέψεις των ηγετών των δύο χωρών (Βενιζέλου και Κεμάλ) για τη διασφάλιση και αναγνώριση των συνόρων τους, την επίτευξη ομοιογένειας και την απρόσκοπτη ενασχόληση με την εσωτερική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη. Σύμφωνη ήταν και η Κοινωνία των Εθνών. Οι πρόσφυγες έμειναν με την πικρία ότι το δίκαιο και τα συμφέροντά τους θυσιάστηκαν στο βωμό των συμφερόντων του ελληνικού κράτους.

ΘΕΜΑ Β2

Το μεγάλο βήμα για τη δημιουργία τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα έγινε το 1841, με την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας. Τα κεφάλαια για την ίδρυσή της προήλθαν κυρίως από το εξωτερικό, ενώ έντονη ήταν η παρουσία κρατικών παραγόντων στις ιδρυτικές διαδικασίες. Οι κύριοι μέτοχοι της Τράπεζας ήταν ο κεφαλαιούχος Εϋνάρδος, το ελληνικό κράτος (20% του αρχικού κεφαλαίου), Έλληνες έμποροι και επιχειρηματίες της διασποράς, ξένες προσωπικότητες από το χώρο της οικονομίας αλλά και της πολιτικής. Θεμελιωτής της και πρώτος διοικητής υπήρξε ο Γεώργιος Σταύρου. Στις επόμενες διευρύνσεις του κεφαλαίου της Τράπεζας άρχισαν να μετέχουν κεφαλαιούχοι, έμποροι κυρίως, του ελληνικού χώρου (Σκουζές, Ράλλης κ.λπ.). Η δραστηριότητά της στα πρώτα στάδια ήταν μάλλον χωρίς σαφή προσανατολισμό, καθώς οι συνθήκες που επικρατούσαν στην ελληνική οικονομία δεν ήταν δυνατόν να αλλάξουν με ταχείς ρυθμούς. Το μεγάλο της πλεονέκτημα και ταυτόχρονα η κύρια πηγή εσόδων της ήταν το εκδοτικό δικαίωμα, η δυνατότητά της να εκδίδει τραπεζογραμμάτια, χαρτονομίσματα δηλαδή, για λογαριασμό του ελληνικού κράτους. Το τελευταίο μάλιστα ενίσχυε ή και επέβαλλε την κυκλοφορία τους.

ΘΕΜΑ Γ1

Μετά την ψήφιση του Συντάγματος του 1844 τα ξενικά κόμματα άρχισαν σταδιακά να παρακμάζουν, γιατί δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στις νέες ανάγκες και έδειξαν συμπτώματα στασιμότητας. Η νέα γενιά πολιτών που αναδύοταν είχε εντελώς διαφορετικές αντιλήψεις για την πολιτική και κοινωνική ζωή από αυτή των επαναστατικών χρόνων.

α) Η νέα γενιά ασκούσε έντονη κριτική στους παλαιότερους και φρονούσε ότι το συνταγματικό πολίτευμα δεν μπορούσε να αναπτυχθεί, καθώς το εμπόδιζαν η Αυλή και ο ίδιος ο βασιλιάς, τον οποίο θεωρούσε πολιτικά ατάλαντο. **Ο Απόστολος Βακαλόπουλος στο έργο του Νέα Ελληνική Ιστορία, 1204 – 1985 (δευτερογενής πηγή) επιβεβαιώνει το αντιδυναστικό ρεύμα της εποχής, αφού αναφέρει ότι η δημοτικότητα του Όθωνα είχε πληγεί. Αιτίες αυτού στάθηκαν οι επεμβάσεις του στον σχηματισμό κυβερνήσεων και η ανικανότητά του να εκπληρώσει μέσα από την πολιτική του το εθνικό όραμα των Ελλήνων. Τα παραπάνω προκάλεσαν τη δυσαρέσκεια της ελληνικής κοινής γνώμης. Το γεγονός ακόμη ότι ήταν άκληρος και δεν**

υπήρχε διάδοχος επέτεινε ακόμη περισσότερο την οργή εναντίον του και κυρίως της φοιτητικής νεολαίας. Επικράτησε λοιπόν η άποψη υπέρ των περιορισμών της βασιλικής εξουσίας και της έκπτωσης του Όθωνα.

Περί τα τέλη της δεκαετίας του 1850 λοιπόν έγινε φανερή μια συνολική δυσαρέσκεια μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού. Ο Τάσος Βουρνάς στο έργο του «Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας» (δευτερογενής πηγή) επισημαίνει την ένταση αυτής της δυσαρέσκειας τονίζοντας το γεγονός ότι οι Έλληνες πλέον αγωνίζονται για την πλήρη αποκατάσταση των συνταγματικών ελευθεριών καθώς το 1859 μια μυστική εταιρεία προσπάθησε να προσεταιριστεί τους πολίτες προκειμένου να διεκδικήσουν την εφαρμογή από την πλευρά του Όθωνα των αρχών του συντάγματος. Σε μία εθνική γιορτή την ίδια χρονιά οι δρόμοι γέμισαν με φακέλους που περιείχαν κατηγορίες εις βάρος του βασιλιά για την αντισυνταγματική του πολιτική. Στις 10 Μαΐου του ίδιου χρόνου ξέσπασαν τα «σκιαδικά» στο Πεδίον του Άρεως. Φοιτητές με ψάθινα ελληνικής κατασκευής καπέλα κατήγγειλαν την κρατική οικονομική πολιτική που ευνοούσε τα εισαγόμενα προϊόντα εις βάρος των εγχώριων, με αποτέλεσμα την υπονόμευση της ελληνικής βιοτεχνίας. Οι Έλληνες ιστορικοί θεωρούν τα «σκιαδικά» ως την γένεση των αγώνων των νέων για τις δημοκρατικές ελευθερίες. Επιπλέον, λόγω της οικονομικής δυσπραγίας και της δυσλειτουργίας του πολιτικού συστήματος συγκροτήθηκαν αντιπολιτευτικοί όμιλοι με εκσυγχρονιστικά κατά κύριο λόγο αιτήματα: ελεύθερες εκλογές, φορολογική μεταρρύθμιση με στόχο την ελάφρυνση των αγροτών, κρατικές επενδύσεις σε έργα υποδομής, ίδρυση αγροτικών τραπεζών, απλούστερη διοίκηση. Τα αιτήματα αυτά απариθμεί και ο Hering στο απόσπασμα από το έργο του «Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, 1821-1936» (δευτερογενής πηγή) θεωρώντας ότι όλα αυτά τα μέτρα καταδεικνύουν την προσδοκία των αντιπολιτευόμενων για μια συνολική αλλαγή του πολιτικού συστήματος. Πέρα από τα αιτήματα για ελεύθερες εκλογές, φορολογικές μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις σε έργα υποδομής ζητούν γενικό εξοπλισμό ή σχηματισμό εθνοφυλακής, λιτότητα και λιγότερο γραφειοκρατία. Τα αιτήματα αυτά εξέφρασε σε μεγάλο βαθμό με την πολιτική του δράση ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος. Το Φεβρουάριο του 1862 η δυσαρέσκεια κατέληξε σε επανάσταση, με αίτημα την απομάκρυνση του βασιλιά. Ο Βακαλόπουλος συμπληρώνει ότι στασιαστικά κινήματα ξέσπασαν σε διάφορες επαρχίες και κυρίως στο Ναύπλιο. Το κίνημα μάλιστα του Ναυπλίου καταπνίγηκε στο αίμα.

β) Στην επανάσταση συμμετείχαν κατά κύριο λόγο αξιωματικοί, άνεργοι απόφοιτοι πανεπιστημίου που δεν ήθελαν να εργαστούν στους κλάδους της αγροτικής και βιοτεχνικής παραγωγής και αισθάνονταν κοινωνικά αδικημένοι. Συμμετείχαν ακόμη και πολλά άτομα ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων, τα οποία ζητούσαν ευκαιρίες για ενεργότερη συμμετοχή στα πολιτικά πράγματα. Κατά τη διάρκεια περιοδείας του βασιλικού ζεύγους στην επαρχία, σε Μεσολόγγι και Πάτρα ξέσπασαν νέες ανταρσίες που έφτασαν ως την Αθήνα. Όταν το βασιλικό ζεύγος έφτασε στον Πειραιά το βράδυ της 11/23 Οκτωβρίου, επαναστατική τριανδρία αποτελούμενη από τους Κανάρη, Βούλγαρη και Ρούφο βρισκόταν πλέον στην εξουσία. Στις 12 Οκτωβρίου 1862 ο Όθων αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη χώρα και να επιστρέψει στη Βαυαρία, όπως παραθέτει ο Βουρνάς, για να αποφύγει την αιματοχυσία μετά από 30 χρόνια παρουσίας στην Ελλάδα.

Αμέσως μετά προκηρύχθηκαν εκλογές από τις οποίες προέκυψε η Συντακτική Εθνοσυνέλευση του 1862 – 64, αποτέλεσμα των οποίων ήταν η ψήφιση του Συντάγματος του 1864, με το οποίο το πολίτευμα από Συνταγματική Μοναρχία έγινε Βασιλευσμένη Δημοκρατία.

ΘΕΜΑ Δ1

Η αφομοίωση των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής από την ελληνική κοινωνία δεν ήταν εύκολη υπόθεση και δικαίως από πολλούς θεωρείται το σημαντικότερο επίτευγμα του νέου ελληνικού κράτους. Το έργο της αποκατάστασης των προσφύγων έχει, σωστά, χαρακτηριστεί «τιτάνιο» και εξαιτίας των πολιτισμικών διαφορών μεταξύ των δύο πληθυσμών και της συνολικότερης δυσκολίας που αντιμετώπιζε η αποκατάστασή τους.

Η διάσταση προσφύγων και γηγενών εκφράστηκε κυρίως:

- Στην οικονομική ζωή. Υπήρχε ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας, στην ιδιοκτησία της γης και σε άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Στο συγκεκριμένο θέμα γίνεται αναφορά στο δεύτερο παράθεμα «Η προσφυγιά του 1922, Ε Ιστορικά, εκδ. Ελευθεροτυπία» (δευτερογενής πηγή), σύμφωνα με το οποίο ο ανταγωνισμός μεταξύ προσφύγων και γηγενών εκφράστηκε στην αγορά εργασίας, στην διανομή της γης και στις επιχειρηματικές δραστηριότητες γενικότερα.
- Στην πολιτική ζωή. Πριν ακόμη από την παροχή στέγης και εργασίας, οι πρόσφυγες απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια και πολιτικά δικαιώματα. Εντάχθηκαν στο κόμμα του Βενιζέλου τόσο ως ψηφοφόροι όσο και ως πολιτευτές, βουλευτές και υπουργοί. Στο πρώτο παράθεμα χαρακτηριστικά (δευτερογενής πηγή) αναφέρεται ότι ρόλος των προσφύγων ως εκλογικής βάσης του Βενιζέλου ήταν καθοριστικός. Ο φιλοβενιζελισμός τους οφειλόταν στο ότι μόνο σε αυτό το κόμμα έβλεπαν δυνατή την ικανοποίηση των αναγκών τους, επειδή ο κρατικός μηχανισμός στην πλειοψηφία του επανδρωνόταν από βενιζελικούς. Επίσης, η περίθαλψή τους, η στέγαση και η αποζημίωσή τους, η αναγνώριση πολιτικών δικαιωμάτων, αποδόθηκε στην παράταξη του Βενιζέλου, ο οποίος διατηρήθηκε στην εξουσία ως το 1933 χάρη στη δική τους ψήφο. Οι αντιβενιζελικοί και ο αντιβενιζελικός τύπος καλλιεργούσαν το μίσος εναντίον τους, το οποίο προσέλαβε μορφή κοινωνικού ρατσισμού και έφτασε να εκδηλώνεται με ωμή βία. Από το 1933, όταν οι αντιβενιζελικοί βρέθηκαν στην εξουσία, το κράτος αντιμετώπισε τους πρόσφυγες με εχθρότητα ενώ και από την άλλη πλευρά εκδηλώθηκαν ρατσιστικά φαινόμενα κυρίως στη Θεσσαλονίκη. Οι κοινωνικές διακρίσεις είναι φαινόμενο καθημερινό σε όλη τη διάρκεια του μεσοπολέμου. Η ένταση αυτού του διχασμού διαφαίνεται και στην αναφορά της εφημερίδας «Καθημερινή» (πρωτογενής πηγή) τον Ιούλιο του 1928 σε φύλλο της οποίας αναγράφεται ότι υπήρχε μεν συμπόνια και συμπάθεια προς τους πρόσφυγες που ως άνθρωποι και αδέρφια έχουν δεινοπαθήσει, αλλά την ίδια στιγμή δεν είναι αποδεκτοί ως ψηφοφόροι ή εκλογείς ή εκλέξιμοι ούτε καν ως πολίτες με δικαιώματα διοίκησης της Ελλάδας.
- Στην κοινωνική ζωή. Οι πρόσφυγες που κατοικούσαν στους συνοικισμούς ήταν απομονωμένοι, δεν είχαν συχνές επαφές με ντόπιους και προτιμούσαν να συνάπτουν γάμους μεταξύ τους. Δεν συνέβαινε το ίδιο με τους πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν μέσα στις πόλεις ή τα χωριά. Ο χώρος εργασίας, το σχολείο, η εκκλησία και κυρίως η γειτονιά έδιναν ευκαιρίες επικοινωνίας με τους ντόπιους. Σιγά σιγά άρχισαν να συνάπτονται μικτοί γάμοι, που με την πάροδο του χρόνου γίνονταν όλο και περισσότεροι.

Η αντίθεση μεταξύ προσφύγων και γηγενών, σε ελάχιστες περιπτώσεις πήρε τη μορφή ανοικτής σύγκρουσης. Ο όρος «πρόσφυγας», όμως, είχε στην κοινή συνείδηση υποτιμητική σημασία, για πολλά χρόνια. Αυτήν η υποτίμηση περιγράφεται και στο 2ο παράθεμα, στο οποίο αναφέρεται ότι οι πρόσφυγες αποκαλούνταν με προσβλητικά προσωνύμια, ενώ οι γηγενείς δε δίστασαν να αμφισβητήσουν ακόμη και την ελληνική τους ταυτότητα. Στην προσπάθειά τους μάλιστα να αντιμετωπίσουν την υποτιμητική αυτή και ρατσιστική στάση των γηγενών πολλοί άλλαζαν τα επώνυμά τους εντελώς ή προτιμούσαν να απαλείψουν τα τουρκογενή προθέματα ή καταλήξεις. Η εγκατάστασή τους σε αμιγώς προσφυγικούς συνοικισμούς δεν διευκόλυνε την άμβλυνση του χάσματος μεταξύ προσφύγων και γηγενών. Η διαχωριστική γραμμή μεταξύ προσφύγων και γηγενών έπαψε να υπάρχει μετά τη δεκαετία του 1940. Αλλά και από πιο πριν οι πρόσφυγες πρώτης γενιάς και αργότερα τα παιδιά και τα εγγόνια τους συμμετείχαν σε όλες τις δραστηριότητες στη νέα πατρίδα τους.

Παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπισε η αφομοίωση του προσφυγικού στοιχείου από τον ντόπιο πληθυσμό επιτεύχθηκε ομοιογένεια και αποτιμήθηκε πολύ θετικά η συμβολή του προσφυγικού πληθυσμού στην οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική αναβάθμιση της Ελλάδας.